

Wehner Tibor

„A rideg szép”

KÉSZ – KASZ – 2014

2014 nyarán a KÉSZ Ipari Parkban immár tizenegyedik alkalommal rendezte meg a KÉSZ Csoport a művészeti mecenatúra programja keretében a KASZ-t, a Kecskeméti Acélszobrászati Szimpóziumot. A 2004-ben indult alkotótételep-sorozat ezúttal is tárlattal zárult: a júniusi-júliusi hetekben a kecskeméti ipari vállalkozás 12-es üzemcsarnokában tíz művész az alkotótételepen készült alkotásaiból rendezték meg a szervezők a zárókiállítását.

A szobrászati művésztelepek lassan öt évtizedes magyarországi története (az első ilyen megmozdulásra 1967-ben Székesfehérváron és Villányban került sor) fontos, új fejezetet teremtett a magyar művészetben, és ez különösen igaz az esztendő egy-egy szakában alkalomszerűen, de évente vissza-visszatérően működő szobrászati alkotóműhelyekre. A rendszerváltás előtti évtizedekben ez volt az az alkotói szféra, ahol a művészek viszonylag függetlenül, az iránymutatásokat adó vagy a támogató-tiltó-tűrő művészetpolitika áldásait és beavatkozásait elkerülve, tulajdonképpen szabadon dolgozhattak. És ez volt az a szobrászati szféra, ahol úgy születhettek meg nagyméretű, nagy anyagkészleteket és technikai apparátust mozgósító művek, hogy nem volt megrendelő, nem volt akadémuskodó zsűri – vagy ha volt, akkor csak utólagosan és teljesen fölöslegesen. A nemegyszer nemzetközi csapatban dolgozó szobrászok az egy-egy anyagfajta, egy-egy technikai eljárás által egységesített műhelyekben – a kőszobrászok Villányban, az acélszobrászok Dunaújvárosban, a faszobrászok Nagyatádon, a bronzöntők Nyíregyházán és Mezőtúron, a különböző kő- és fémanyagok megmunkálói Zalaegerszegen – szabadon kísérletezhettek, s ezért ezek az alkotótételepek rendkívül fontos szerepet játszottak a modern magyar szobrászat új törekvéseinek kimunkálásában, az anyaghasználat kitágításában, a technikai megújításban, a progresszív kezdeményezések életre keltésében, az új szemléletű munkák megszületésében.

A 2000-es évek Magyarországon természetesen már egészen más a helyzet, mint a kilencvenes évek előtt volt, de változatlanok a szobrászati munka anyagi-technikai feltételrendszerei: nyersanyagra, ipari jellegű technikai apparátusra, műhelyfeltételekre és nem mellékesen a munkalehetőségek támogatására van, vagy inkább lenne szükség. A feltételes mód használata sajnos indokolt: a magyarországi alkotótételek ugyanis finoman fogalmazva is válságos periódusukat élik, és ez a válság legsúlyosabban a szobrászati telepeket sújtja: Siklós kőszobrászati alkotótételepe már régen bezárt, Dunaújváros acélszobrászati alkotótételepe felfüggesztette működését, Nagyatád faszobrászati műhelye vegetál, és nem érkeznek hírek Nyíregyháza-Sóstó, Mezőtúr és Zalaegerszeg szobrászati stúdiói felől sem, és csupán – Kecskeméte mellett – az 1997-ben megnyílt tatabányai nyári fémművészeti műhely dolgozik folyamatosan, változatlan intenzitással.

Kecskeméten – akárcsak a közelmúltban felfüggesztett működésű dunaújvárosi alkotótételepen korábban – a fémmegmunkálás, az acélfeldolgozás vált a szobrászati munka

elsődleges fontosságú terepévé, amely anyag, és amely anyag által diktált megmunkálásmód a hagyományos, öntési eljárással – vagy kő, márvány esetében a faragással – készülő szobroktól gyökeresen eltérő jellegű kompozíciók létrejöttét inspirálta és inspirálja. A hozzáadásos mintázás és az elvétel révén alakító faragás helyett itt inkább szerkesztés, konstruálás, vágás, összeillesztés, összeolvasztás révén jön létre az a kompozíció, amely egészen más tömegképzési és téralkotási, térszervezési lehetőségeket teremt, mint egy hagyományos szobormű. A vas, az acél egészen más fizikai jellemzőkkel felruházott, másként viselkedő anyag, mint a szobrászat tradicionális fémhatárája, a bronz, s hogy milyen sokoldalú, és milyen változatos műteremtési lehetőségeket teremtő, azt a 2004 óta megszületett KASZ-termés is tanúsítja: 2013-ban, a tízéves évfordulón megvont leltár szerint Kecskeméten addig 72, tíz országból érkezett képzőművész dolgozott első alkalommal vagy visszatérő alkotóként, s mintegy négyszázhetven zsűrizett, jegyzőkönyvben dokumentált alkotás készült el. Ezek a művek aztán az alkotók egyéni tárlatain és a KASZ gyűjteményébe került kompozíciókból válogatott kollektív bemutatóin, szerte az országban, számos tárlaton szerepeltek és szerepelnek, reprezentálván, hogy a jelenkori magyar művészet legkiválóbb szobrászai, üvegművészei, keramikusai, festői és grafikusai és a hagyományos alkotóművészi kategóriákba besorolhatatlan művészei – és külföldi kollégái – tevékenykedtek, alkották meg új szellemű műveiket Kecskeméten: mint Gaál Tamás és Mata Attila, mint Buczkó György és Gaál Endre, mint Gerle Margit és Kecskeméti Sándor, mint Roskó Gábor, Szurcsik József és Ujházi Péter, s mint Bukta Imre és Ujj Zsuzsa.

Ez a sokszínűség, ez az ágazati, műfaji és generációs változatosság jellemezte a 2014-ben meghívott művészek névsorát is: a magyar szobrászok – Erős Apolka, Hack Ferenc, Majoros Áron Zsolt, Majoros Gyula, Szász György – mellett két festő és egy grafikus – Cseke Szilárd, Király Gábor és Tettamanti Béla – és két külföldi – a szerb szobrász Nedim Hadziahmetovic és az indiai ötvös, Meghan Ramkrishna Salgaonkar – dolgozott a 2014-es művésztelepi hetekben a KÉSZ Ipari Parkban. A meghívott művészek e névsora is tükröztette azokat a határozott művésztelepi célokat, amelyeket Árvai István, a telep menedzsere fogalmazott meg: „Tíz év után megújul, kibővül acélos alkotótelepünk munkája. Az acélalapanyagok mellett a különböző könnyűfém, kompozitlemezek használatára biztatjuk szobrászainkat, valamint az egyik ipari csarnokban a nagyobb méretekben való festészetet, képalakítást szeretnénk elősegíteni az »ipari romantika« jegyében. Azt gondoljuk, hogy a 14 hektáros KÉSZ Ipari Park különböző gyártóüzemei, ipari tevékenysége, logisztikai folyamatai, régi korokat is megidéző retróhelyszínei, a munkás hétköznapiak, valamint az acélszobrászok működése adhatnak annyi ötletet és témát, hogy a szobrászokhoz társuló festő, képalakító képzőművészek is kiváló alkotásokat tudnak létrehozni a telepen, akár ötvözhetik is tudásukat. ... A KASZ mindig lehetőséget ad a kísérletezésre, kaput nyit a különböző médiumok képviselőinek. Nemcsak az acélspecialisták, de a más anyagokkal, technikákkal, más képzőművészeti területen dolgozó és jeleskedő művészek is meghívást kapnak az alkotóközösségbe. ... A résztvevők megismerhetik a modern gépeket, eszközöket, olyan anyagokkal dolgozhatnak, amelyek sokszor ismeretlenek számukra, sokat tanulhatnak a gyár szakembereitől, a szakiktól.”

A korszellem által diktált, a szobrászati tárgyválasztásban tetten érhető fordulatok, a tartalmi-tematikai változások, korrekciók mellett az új anyagok és ezen anyagok megmunkálási eljárásai, a mind korszerűbb technikai feltételek is közrejátszottak az új műtípusok, az új műformák kialakulásában, a mű elhelyezési, megjelenési pozícióinak módosulásában. A művésztelepi munkák köréből száműzettek a tradicionális, az emberalakot realista szemlélettel megjelenítő plasztikák, keresve sem bukkanhatunk e körben a korábban oly kedvelt portrékra, és nyoma sincs a hagyományos kisplasztikáknak sem. Helyükbe

a méretek növekedésével párhuzamosan az ún. kisszobrok, a kiállítási plasztikák, az objektumok és installációk léptek, s esetenként megjelentek azok a kompozíciók is, amelyek monumentális léptékük révén akár szabad térben elhelyezve, köztéren is harmonikusan otthonra lelhetnének. Általános tanulságként fogalmazható meg az is, hogy eltűntek a kiemelését szolgáló hagyományos posztamensek – a kompozíciók a körülvevő térbe szervesen illeszkedő, attól elválasztó elemet nem igénylő művekként funkcionálnak –, illetve ha nyomokban meg is maradtak a talapzatok, akkor plasztikai igénnyel megformált, tartalmi mondandókkal felruházott szoborelemekké alakultak. Az anyag és a technika, az ipari közeg átalakította a művek korábban oly elegáns, cizellált, finom megjelenését, precíz kivitelét is: e munkákat a nyersség, az anyagok tulajdonságait leplezetlenül feltáró, a megmunkálás nyomait hordozó szerkezetek és felületek jelenléte karakterizálja. Az ipari jellegű anyaghasználatból és technikaalkalmazásból is eredeztethető, de leginkább a szobrászati mondandók, kifejezések megfogalmazásának kényszerével magyarázható a sík elemek, a felületek, a nyitott és zárt terek, az anyag telítettsége nélküli létrehozott, áttört és körülvevett, csak kívülről megsejmelhető közegek, esetenként szabályos, de általában inkább szabálytalan testek konstrukciójaként létrehozott kompozíciók térnyerése. E különös atmoszférát, rideg szépséget sugárzó munkák lehetnek valóságselemekre hivatkozó, akár magát az emberi figurát emlékeztető idézhető tér struktúrák is, de természetesen túlnyomórészt elvont, az absztrakció tartományába vezető alkotások. A szabad formateremtések eme birodalmában nincsenek merev esztétikai szabályok, nincsenek plasztikai konvenciók: a mintegy száz évvel ezelőtt is még oly kizárólagosan érvényes klasszikus plasztikai eszmények visszfényét ebben a világban csak alig-alig fedezheti fel a szemlélő. Talán az egyetlen, a fém alkotóelemből eredeztethető, a klasszikus szobrászattal összekötő, állandó tényezőként a szilárdságot, az időállóságot jelölhetjük meg: a fémszobrászati alkotóelemek természetesen nem találkozhatunk az ideiglenességek bizonytalanságai által fenntartott, rövid idő elmúltával megsemmisülő, kérdéselvtű kompozíciókkal.

A korábbi évek terméséhez hasonlóan a radikális változások, a nagy átalakulások, az új aspirációk szellemét sugározón jelentek meg a megszokott fogalmak szerint szobrászati alkotásoknak már egyáltalán nem, vagy csak nagy-nagy fenntartásokkal minősíthető 2014-es kecskeméti művek is. A két festő közül az egyik, Király Gábor nem szakadt el, míg a másik, Cseke Szilárd messze távolodott festészeti alkotóterületétől. Király Gábor a KÉSZ által kifejlesztett kompozítlemezre rögzített alakos, a lemez által erőteljes keretbe foglalt alkotásai nem léptek ki a képsíknak minősített felületről, a megjelenített figuratív motívumok és a kolorisztikus hatásvilág révén is hangsúlyos festészeti alkotásokként jelentek meg, viszont Cseke Szilárd oly gazdag részletkidolgozású, a táblaképeken dús festőiséggel interpretált erdei falombozat-kompozíciói a térbe állított, hengeres alakzatúvá hajlított fémlemezeken csipkeszerűen kiképzett, áttört, vibráló optikai hatásokat indukáló felületeiként, autonóm plasztikaként is megvalósultak. A grafikus Tettamanti Béla a grafikai munkásságával együtthangzó, de a mű kivágásaival egy-egy konkrét motívumot, arcot és figurát, labirintusmezőt a telített és üres felületek pozitív-negatív villódzásával térben rajzol, síkokból felépített acéllemez-plasztikáival jelentkezett. Majoros Áron Zsolt konceptuális mentőöbjektje mellett az egymás fölé rögzített lamellákból szervezett-hegesztett, a lemezek kivágásával figurasziluettet megrajzoló bábuszobra a plasztikai mű két, ellentétes indítatású és hangvételű alkotásaként szerepelt az üzemcsarnok kiállításán. A szerb Nedim Hadziahmetovic hatalmas, hegesztett bikaszobra és az indiai Meghan Ramkrishna Salgaonkar törekeny, kalligrafikus hálószerkezetként megjelenő kompozíciója a teret más és más erők dinamizmusával hatotta át. Majoros Gyula emlékidéző, a sík fémlemezfelületet lyuggatásokkal és plasztikus betétekkel értelmező domborművei, Szász György mintegy motívumtárként felsorakoztatott elvont, elsősorban geometrikus

jellegű összetevőkből alakított meditatív kompozíciói, Hack Ferenc fémkollázsai mellett a tárlat leghangsúlyosabb munkái Erős Apolka nagyméretű, acéllemezekből hegesztett, a hegesztésnyomokat láttató, torzított, geometrikus és organikus téri elemeket ötvöző, expresszív hangvételű félalakjai voltak. A talányos fémfigurák titokzatosságát a felületen feltűnedező latin és magyar nyelvű, antik szerzők – Horatius, Vergilius, Ovidius, Tacitus – munkáiból vett citátumok feliratai fokozták: A tele pohár kit nem tesz ékesszólóvá; Lelkem visszariad az emlékezéstől; Kegyes csalás; A gyakorlat teszi a mestert, de olvasható egy fontos köznapi alapigazság is: Amiből lekvárt lehet főzni – abból pálinkát is.

A KÉSZ 12-es üzemcsarnokában felvonultatott művésztelepzáró műegyüttes arról győzhette meg a látogatót, hogy 2014-ben is fontos, jelentős munkákat termő alkotótevékenység színtere volt a kecskeméti ipartelep. A 2004-ben megkezdett művészeti, mindmáig töretlen folyamat újabb állomásaként, a művésztelep gyűjteményét ismét új alkotásokkal gyarapító akció során valósult meg a tíz alkotó friss, változatos, művészeti ágazatokat és területeket szintetizáló, progresszív szellemiséggel áthatott kollektívája. A hagyományos fogalmakkal szobrászatnak nevezett művészeti alkotóterület jelenkori, új évezredben írt krónikájának egyik legfontosabb fejezetét a KÉSZ – KASZ címszavak alatt fogja regisztrálni a legújabb kor, az ezredfordulót követő évek magyar művészettörténete.